

Педагогија и методика наставе филозофије у МГ

Делатност образовања захтева висок степен посвећености, планирања и стрпљења. Сам ток наставе јесте континуиран процес чији су циљеви дугорочни, а резултати се не исцрпљују у закључној, нумеричкој или описној оцени. Просветна пракса није дијагностика стања или дескрипција понашања, него постављање високе норме и пружање одговарајућег сведочанства. Мотивисана је високим степеном одговорности за свестрани развој поверених ученика и жељом да они буду добри, интелектуално отворени и стручно профилисани људи. Но, очекивања учитеља или родитеља, ђачке наде и снови, осенчавају само хоризонт унутар којег ће се десити један школски живот, вишеструка лична прожимања и широка културна и мисаона размена. Плодове ћемо убирати касније, признања ако их заслужимо, још касније. Оно што теши, је да смо изградили трајне навике, препородили духове и оплеменили личности.

У овом чланку хтели би рећи нешто о приступу, методском и педагошком стилу хуманистичких наука. Ту мислимо и на сарадњу у оквиру стручних већа, заједничке идеје и пројекте и својеврстан сензибилитет према МГ. Са друге стране специфичност предмета и тема којима се бавимо изискује дијалогски приступ и расправни стил, а овај амбијент, подсетимо се, родно је место филозофије. Као наставник тог предмета осврнућу се на његове посебности али и на своје недоумице, иновације и изазове, учитељске квалитете.

Ако је свако знање, како рече један модерни мислилац, неко себе знање онда је важно да нас овај знанствени контекст духовно развије, мисаоно разгранана и димензионира као људе. У том смислу је важно да целокупан процес има одговарајући степен разумевања, емпатије и личне потке. Филозофија није само научна и мисаона активност, него и покушај вишеструког захватања проблема, могућност критичког отварања и целовитог сагледавања проблема, спремност да се сумња и храброст да се верује. Једном речију стил живљења. Снажан подстрек да се бавимо овом племенитом дисциплином долази из дубинских одређења наше људскости, јер како Аристотел рече, сви људи по природи теже знању. Али, наставник треба да иницира ову радозналост, да добрим примерима привуче ученике, да указивањем на проблемске изазове распали сазнајну

страст. Мислим да он треба да се чува идеолошких замки, али да са друге стране не сме да остане аксиолошки неутралан. Он заправо кроз филозофско решето треба да протресе сва питања, да би се заједно са ученицима изборио за оне универзалне хуманистичке вредности које претрајавају кроз време и времена. Од њега се се не очекује сугестија, највише миг према добром, лепом и истинитом. Млади људи, наиме, не прихватају ни највећа добра ако им се намећу. Пролазећи кроз историјску панораму различитих филозофских школа, треба да их учи тзв. повесном мишљењу, могућношћу да препознају смисаоне поруке који из тих епохалних целина долази до нашег времена. Наставник је дужан да их охрабри да слободно мисле, али и да за овај луксуз захтева знање, одговорност и научно поштење. Важно је и да ради на изградњи њиховог осећаја за другачије и различито, било да је реч о логичким, социјалним или културним моделима. Али и овде треба да важи она крилатица Немачких идеалиста; „Монотеизам ума и срца, политеизам маште и уметности.“ Лепо би било да наставник има разноврстан и методски изнијансиран приступ, да користи и вербалне и визуелне и аудио технике, да је ведар, занимљив, загонетани и иновативан. Може понекад да им одрецитује и песму, занимљив афоризам или пригодну шалу. Све ове особине личне и професионалне могу да пробуде ученичку креативност и имагинацију. А машта, како каже Ајнштајн, може бити важнија од пуког, чињеничког и стерилног процедуралног знања. На овом путу филозофског трагања од наставника се очекује да има оријентире пловидбе и кормиларско умеће, како се тражећи не би изгубили. На крају он није само предавач него и онај који се предаја својим саговорницима, није само онај који учи, него и учи од својих ученика. Истакнимо такође позив наставнику да кроз различите облике просветне сарадње као што су наставничка и стручна већа, педагошки колегији, трибине, секције, школски часописи оствари плодну сарадњу са колегама и развије тзв. интердисциплинарни дијалог.

Један заједнички пројекат у коме су се отелотвориле овакви захтеви јетакмичење у говорништву тзв. БЕОПС. Сам појам бесеђења је поливалентан, вештина говора и лепота говорења, уметност књижевног стварања, али и наука о тој говорничкој и стваралачкој пракси. Реторички чин подразумева беседника, слушаоце и саму беседу. Она, опет, има своје

логичке и синтаксичке елементе, своју структуру, преовлађујуће појмове и моделе њиховог повезивања и развијања, орнаменту и карактеристичан стил. Овај рационални и концепцијски аспект беседе стиче се сазнајним постигнућима и увидима у законитост логичких извођења, посредног и непосредног закључивања, реторичких силогизама и примера. Такође је важна способност навођења и распоређивања доказа, квалитетних аргумената, техника успостављања аналогија, могућност изналажења подстицајних и плодних дилема. Овде се једнако ослањамо на граматичке конструкције и реченичке и смисаоне склопове језика које упознајемо стрпљивим анализама литерарне грађе. На тај начин основна тема излагања добија својеврсну мисаону архитектуру и ослонац, који оратору даје сигурност у излагању, јасност и разговетност у мишљењу, способност у разликовању (битног од небитног). Није противречно да нам ова врста ослонаца пружа прилику да импровизујемо и будемо оригинални. Што се тиче беседничких украса и естетских елемената беседе углавном преовладава став да се они развијају свестраним образовањем, читалачком писменошћу, али и негом чулности кроз дела лепих уметности. Овде су нам значајни природност и једноставност стила, снага експресије, осетљивост дикције, тоналитет декламације. Тај однос никако није спољашњи, него захтева дубоку проживљеност и идентификацију са реченим. У томе и лежи морални и социјални аспект беседништва. Говорник треба да верује у оно што говори, да се за то ватрено залаже, да осећа суштину теме, да би на одговарајући начин интонирао поруку. Бити добар човек значи бити то у ономе што радиш, о чему сведочиш, бити доследан себи, повезати мишљење и деловање. То је начин да се утиче на публику, да се она у свету људских ствари определи, изабере. Тај свет отворених могућности, није произвољан, нити детерминисан стегома природних неумитности. Било да је циљ придобијање или одвраћање, прихватање или оспоравање, похвала или покуда, осуда или одбрана, оратор је тај који стоји иза својих речи и верује у њих. Он је тај који у себи носи пламен једног уверења, снагу концепта или визију развоја. Том унутрашњом ватром он загрева и придобија своје слушаоце. Он је тај који влада собом, контролише своје страсти, страхове, неверицу и колебања. Само тако може да придобије аудиторијум, да развеје сумње, пробуди интересовање и освоји симпатије. Управо ту лежи емотивни и психолошки аспект бесеђења. Но, ретор

свакако мора имати у виду последице послате поруке, ефекте и резултате надухнутог говора. И дар и способност говорништва, наиме, могу бити злоупотребљени, а публика изманипулисана. Због тога је важно да имамо у виду добро, као крајњу сврху беседничких интенција. Тиме се отвара актуелно питање односа слободе и одговорности, поготово питање статуса јавне речи у ружичастом универзуму масовних медија, а то је већ нова и специфична тема.

У овом краћем приказу дата је, не визија, не парадигма сарадње, пример заједништва и осведочена слика сарадње професора социологије, књижевности, филозофије... Овакав начин рада углавном је лепо прихваћен од стране матураната који воле да изразе своје личне ставове, образложе мисаоне позиције, одмере могућности и виде себе у очима публике. Изговореним речима и беседама не завршава се наш серијали. Следе коментари, утисци анализе. Губећи своју вербалну димензију, беседа наставља своју трајност кроз свој литерарни израз. Књижевни аспект реторичког серијала налази своје оваплоћење у школском часопису, који се уређује, чита и промовише... И тако теку школски дани, стасава и изграђује се академска средина...

Наставни приступ који одликује мене као наставника филозофије није нежива шема и стереотипни модел које примењујем независно од наставне атмосфере, типа школе, својеврсности одељења, специфичности појединца. То међутим не искључује планове активности и припреме за час, него их чини брижљивијим. Процес планирања подразумева осетљивост за повратне реакције, стручних, одговорних и заинтересованих лица, од стручног ментора, директора, колега, ученика, до родитеља. Имао сам част да добијем и позитивне и негативне критике, и да на њиховој продуктивности, у складу са програмским смерницама, унапредим свој наставни рад и избрусим своје компетенције. Вредновање рада деце базирам пре свега на њиховој спремности да узму учешће у дебати, да се наднесу над проблемима, да се замисле и нађу оригинално решење. Такође је важно да читају литературу, познају чињенице, да повезују, примењују и евалуирају знање. Високо вреднујем и њихово активно учешће на школским трибинама, допунски рад и лично трагање за смислом живота. Појединачно сам их упућивао на одговарајуће ауторе,

предлагао теме за размишљање или филозофске есеје. Заједнички смо, у одговарајућим приликама, осмишљавали школске паное или часописе. Дух часова филозофије досеже до свих отворених тема, хуманистичких питања, научних лавирината и животних изазова. Многи су са наставником посетили и Филозофски факултет, популарно предавање или уметничку изложбу. Трудио сам се да наш рад буде јаван, отворен и подложен оцени и процени. У духу те транспарентности креирају се и тестови знања из филозофије, које ученици на крају школске године решавају.

Што се тиче конфликтних ситуација у настави оне су могуће, имао сам их неколико и мислим да сам их успешно решио. Оне углавном настају због осећаја неправде, запостављености или жеље за креативнијим радом. Настојао сам да због таквих проблема проанализирам себе и свој рад, а проблему дам димензију универзалног мисаоног изазова. Увек сам се трудио да имамо леп лични однос, јер наставник је онај који својим ђацима по дефиницији жели добро. Заиста, они никада не одбију ту наклоност, него је примереним радом узврате. Иначе, персирам ове младе људе јер такав начин ословљавања указује на моју жељу да они напредују и буду бољи. Избегавам кажњавање ученика, јер сам мишљења да их то чини горим. Углавном се договарамо...

Филозофија своје послове ради навелико, покуде стижу брзо, похвале често закасне. Сигуран сам, међутим, да ће суд о мом раду доћи на време јер већ у зреле људе стасавају некадашњи матуранти...